

Mikä motivoi opiskelemaan maantiedettä – ja riittääkö meillä maantieteen opettajia tulevaisuudessa?

<https://doi.org/10.30677/terra.152267>

Monesti kiinnostus maantieteen opiskelua kohtaan syttyy innostavien maantieteen opettajien kautta. Vastaavasti näiden puuttuessa sammuu innostus tai ei edes saa alkukipinänsä ensinkään. Kun maantieteen opettaja kykenee herättämään oppijoissa innostuksen ja tiedon janon maantieteen oppiainetta tai joitain maantieteen teemoja kohtaan, on siitä looginen seuraus, että yhä useampi oppija valitsee esimerkiksi lukiossa kaikille pakollisen moduulin (ent. kurssi) GE 1 jälkeen muitakin maantieteen moduuleita GE 2 – GE 4. Innostuksen voi sytyttää jo opettaja perusopetuksen yläluokilla maantiedon kursseilla, ja tämä innostus voi kantaa edelleen lukion opintovalintoihin – ja kenties siitä eteenpäin oppipolulla.

Olen havainnut ensimmäisen vuoden maantieteen opiskelijoiden joukossa, että tietyt lähtölukiot toistuvat useammin kuin toiset heidän taustoissaan. Tietyistä lukioista hakeutuu (tai opiskelijavalintojen tiukasta seulasta pääsee läpi) merkittävästi useampia nuoria opiskelemaan edelleen yliopistoon maantiedettä kuin tasaisen todennäköisyyden mukaan tilastollisesti tulisi olla. He ovat jostakin saaneet kipinän maantieteen opiskelua kohtaan. Vastauksissa toistuu jatkuvasti innostavan opettajan merkitys. Saman suuntainen ilmiö näkyy myös maantieteen ylioppilaskokeen tuloksissa. Tiettyjen lukoiden osalta on maantieteen koemenestyksessä tilastollisesti merkitsevää pysyvyyttä yli vuosien. Myös maantieteen kokeen suorittavien kokelaiden

sekä määrät että suhteelliset osuudet ovat tietyissä kouluissa toistuvasti korkeat. Hyvät koetulokset vuodesta toiseen kertovat osaltaan opetuksen korkeasta laadusta, mutta yhdessä jatkuvasti suuren yhden koulun maantieteen kokeeseen osallistuvien kokelaiden lukumäärän kanssa se kertoo myös innostuksen ja kipinän herättämisestä. Jotain on siis tehty oikein.

Olen havainnut, että oppijassa innostuksen maantieteen opiskelua kohtaan voivat herättää muutamia motiivit – yksin tai yhdessä. Ensinnäkin, jos opettaja lukiossa tai perusopetuksen yläluokilla tuo maantieteen opetuksen uusimpia ”häppäkkeitä” ja maantieteellisen tutkimuksen tuoreimpia tutkimussuuntauksia tai -aineistotyyppisiä, voi se lisätä innostusta maantieteen opiskeluun. Näitä uusia ”häppäkkeitä” voivat olla esimerkiksi droonit tai satelliittipaikantimet ja niiden käyttö opetuksessa tai oppilaiden kanssa tehtävässä kenttäaineiston keruussa. Lisäksi konkreettisten paikkatietoanalyysien teettäminen opetuksessa esimerkiksi paikkatiedon erityisohjelmistoja käyttäen konkretisoi nuorille, mitä maantieteilijän työ voisi olla ja miten se ei aina ole vain pölyisten kirjojen pänttäämistä kovalla penkillä istuen. Jos opettaja on teettänyt oppilailla tehtäviä esimerkiksi QGIS-ohjelmalla, ArcGIS-tuoteperheen ohjelmilla tai vaikkapa jollakin internetin karttapalvelulla, kuten Google My Maps:illä tai Paikkatietoikkunassa, lisää se digitaalista työskentelyä oppitunnilla. Tämä on niin sanot-

tu *teknologinen motiivi*, joka voi lisätä kiinnostusta opiskella maantiedettä lisää. Oi, mitä nuoret tekisivätkään, kun he kuulisivat, että myös digitaalisten pelien pelimaailmoista tai pelianalytiikasta voi tehdä spatiaalisia analyysejä tai reaali maailman paikkatietoaineistoja hyödynnetään virtuaalisten pelimaailmojen luomisessa.

Olen myös havainnut, että monet ensimmäisen vuoden maantieteen opiskelijat sanovat maantieteen opiskelutielle lähtemisen motiiviksi toiveen tehdä tulevaisuudessa jotain maapallomme tai sen huolettimiseksi tärkeän kestävän kehityksen eteen. Monet mainitsevat myös motiivikseen mahdollisuuden maantiedettä opiskelemalla edistää kehitysasioita ja globaalia yhdenvertaisuutta (kuten esimerkiksi kehitysyhteistyö) tai unelman hakeutua kansainvälisiin tehtäviin. Usein mainitaan haave työllistyä ulkoministeriöön, suurlähetystöihin tai kansainvälisiin organisaatioihin. Näistä voidaan muodostaa *hyvemotiivi* ja *kansainvälisyysmotiivi*. Nämä tosin usein liittyyvät opiskelijan motiiveina, koska opiskelijat näkevät hyvän tekemisen kestävän kehityksen tai kehitysasioiden edistämiseksi tapahtuvan kansainvälisellä tai globaalilla tasolla.

Monet opiskelijat myös kertovat kiinnostuksensa maantieteen opiskeluun tulleen kiinnostuksesta karttoihin. Tätä voitaneen kutsua *kartografiamotiiviksi*. Kiinnostus karttoihin on voinut syntyä harrastusten kautta, kuten esimerkiksi partio- tai suunnistusharrastuksesta. Osalla kiinnostus karttoihin on voinut sytyä myös siitä, että heille kartat visuaalisina esityksinä ovat helpompia lukea ja ymmärtää kuin toisille. Lisäksi joillekin karttojen ymmärtäminen on helpompaa heidän avaruudellisen ja spatiaalisen erilaisen hahmotuskyvyn myötä. Tällöin on suurempi todennäköisyys, että kartat visuaalisina esityksinä kiinnostavat – tai ainakaan kartat eivät tunnu niin luotaan työntäviltä kuin muilla oppijoilla. Kartografiamotiivi yhdistyy opiskelijoilla usein teknologiseen motiiviin, koska paikkatietotyöskentelyn pääelementti on digitaalinen kartta tai karttakuva. Jos lukion maantieteen opettajan johdolla on tehty paikkatietoanalyysejä, voi se herättää kartografiamotiivin tai teknologia-motiivin, jos nuori kokee sen mieleiseksi.

Yksi motiivi, jota on alkanut esiintyä vähemmän, mistä olen huolissani, on tavoite ja halu opiskella maantieteen opettajan ammattiin eli *opettajuusmotiivi*. Tätä voisi kutsua myös *ammattimotiiviksi*, koska maantieteen aineenopettajaksi opiskelevilla on muita selkeämpi ja suoraviivaisempi uratavoite ja tietty ammatti tähtäimessään. En kuitenkaan halua kutsua tätä ammattimotiiviksi, koska näen, että se olisi käsitteenä liian laeva. Myös kaikissa

aiemmin mainituissa muissa motiivityypeissä on ammattiin tai tietynlaisiin työtehtäviin tähtäävä alamotiivi sisäänrakennettuna. Puhuisin opettajuusmotiivista myös siksi, että maantieteen opettajan ammatista on monella jo vahva etukäteiskuva ja yliopisto-opinnoissa on usein suoraviivainen opettajien suuntautumisvaihtoehto tai opintolinja.

Kokemukseni ja tilastojen mukaan opettajaksi opiskelevien ja haluavien osuus on laskussa. Onko syynä se, että maantieteen alalla on paljon muutakin kiinnostavaa, johon voi erikoistua, opettajan ammatin houkuttelevuus on laskenut vai kova kilpailu maantieteen opinto-oikeuksista hakupainealalla? Syitä voi olla monia, ja ne voivat esiintyä samanaikaisesti. Mutta miten käy tulevaisuudessa, jos meillä on maantiedettä pääaineenaan opiskelleita aineenopettajia vähemmän opettamassa maantiedettä lukiossa ja maantietoa perusopetuksen yläluokilla? Jo nyt on nähtävissä trendi, että maantiedettä opettaa useammin aineenopettaja, jolle maantiede ei ole ensimmäinen opetettava aine, eli ei ole hänen tutkintonsa pääaine. Tarkoitukseni ei ole nyt maalittaa maantiedettä toisena opettavana aineena opettavia opettajia. Kunnia teille, ja kiitos, kun opetatte maantiedettä. On kuitenkin havaittu, että keskimäärin useammin aineenopettajalla on vahvempi oppiaineen sisältöjen hallinta ensimmäisessä opetettavassa aineessaan. Tämä on luonnollista, koska onhan hän opiskellut sitä kaksintaikolminkertaisen määrän. Toista opetettavaa ainetta opiskellaan usein vain pakollinen 60 opintopistettä eli aineopinnot, kun pääaineen opintoja tai niihin rinnastettavia voi taas tulla liki 120–180 opintopisteen edestä. Lisäksi opettaja voi olla vahvempi ja innostuneempi kehittämään opetusta ensimmäisessä opetettavassa aineessaan eli siinä pääaineessa, jota hän on ensisijaisesti hakeutunut opiskelemaan, eli mitä kohtaan hänellä on ollut korkein motivaatio ja innostus. Keskimäärin tällä on merkitystä annettavan maantieteen opetuksen laatuun ja ennen kaikkea innostavuuteen oppijan näkökulmasta.

Olemmeko tällöin kierteessä, että maantiedettä opettaa harvemmin maantieteilijä? Käykö näin ollen niin, että maantieteen opintojen motiivi syttyä harvemmillä? Hakeutuuko siksi maantiedettä opiskelemaan vähemmän nuoria, mikä edelleen pitkällä aikajänteellä voi laskea maantiedetaustaisten aineenopettajien määrää entisestään kouluissamme? Voiko tällainen kierre toteutua, ja voiko sen myötä maantieteen opettajat olla lajina vaarassa kuolla sukuputtoon?

PETTERI MUUKKONEN
Terran päätoimittaja